

ADAM ROMEJKO
Gdańsk
ORCID: 0000-0002-8513-2955

Kwestia energii odnawialnej w polityce austriackich Zielonych

Wstęp

Nośnym medialnie tematem są współcześnie zmiany klimatyczne. Podkreśla się, że niezbędna jest aktywność prowadząca do złagodzenia, a nawet zatrzymania wynikających z nich negatywnych konsekwencji. Nieodzowna jest zmiana mentalności jednostek i zbiorowości, mająca doprowadzić do życia w sposób zrównoważony. Idea ta, oddawana w języku niemieckim jako *nachhaltig leben*, jest wyraźnie obecna w społeczeństwie austriackim, szczególnie za sprawą zdobywającej coraz większe wpływy partii Zielonych. Członkowie tego ugrupowania akcentują, że konieczne jest podjęcie właściwych działań, w tym wykorzystania energii odnawialnej w gospodarce oraz w życiu prywatnym. W minionych dekadach Zieloni nie mieli większego wpływu na rząd federalny. Sytuacja ta zmieniła się w 2020 r., gdy razem z Austriacką Partią Ludową (*Österreichische Volkspartei, ÖVP*) rozpoczęli rządy koalicyjne. Na znaczeniu zyskała wówczas Leonore Gewessler, która objęła stanowisko ministerialne.

Problemem badawczym w niniejszym artykule jest kwestia energii odnawialnej w polityce austriackich Zielonych. W jego analizie postawione zostały następujące pytania badawcze: 1. Jak prezentują się dzieje austriackich Zielonych? 2. W jaki sposób Zieloni weszli do polityki? 3. Jakie idee dotyczące energii odnawialnej zawierają programy wyborcze Zielonych? 4. W jaki sposób wciela się je w życie codzienne od momentu wejścia Zielonych w koalicję rządową z ludowcami? 5. Jaką rolę odgrywa w tym procesie minister Leonore Gewessler? 6. Na jakie słabości polityki ekologicznej Zielonych można wskazać? W przygotowaniu artykułu zastosowano metody typowe dla badań politologicznych, w tym analizę instytucjonalno-prawną oraz metodę historyczną. Wykorzystano także obserwacje własne poczynione m.in. przy okazji blisko sześćdziesięcioletniego zamieszkiwania w Austrii (w Innsbrucku i Wiedniu) oraz in-

formacje pochodzące z codziennej prasy austriackiej (w wersji elektronicznej) oraz radia i telewizji (ORF).

Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej zaprezentowano genezę i dzieje austriackich Zielonych, w tym przywołano wyróżniające się postaci związane z tym ugrupowaniem, m.in. prezydenta Austrii Alexandra Van der Bellena oraz pochodzącą z Polski posłankę Ewę Ernst-Dziedzic. W drugiej części ukazano miejsce energii odnawialnej w partyjnej narracji Zielonych. Trzecią część poświęcono Leonorze Gewessler i staraniom, które podjęła na rzecz wdrażania w Austrii energetyki bazującej na źródłach odnawialnych. Interpretując dane odnoszące się do stanu faktycznego i prognoz, należy odróżnić pozyskiwaną ze źródeł odnawialnych energię elektryczną od energii ciepłej, zwłaszcza tej stosowanej w przemyśle (w tym ciężkim) oraz rolnictwie.

Austriaccy Zieloni

Ruchy społeczno-polityczne, które stały się bazą dla austriackich Zielonych, ujawniły się na przełomie lat 60. i 70. XX w. Zwracano wówczas uwagę na konieczność uwrażliwienia obywateli na ekologię. Podjęto także działania ze strony władz państwowych, np. w 1972 r. zdecydowano się na rozszerzenie kompetencji ministerstwa zdrowia o ochronę środowiska (Pruckner 2005: 10). Brzemienno w skutki okazał się ruch społecznego sprzeciwu wobec planowanego przez władze rozwoju energetyki jądrowej. Wywodzący się ze środowisk socjaldemokratycznych premier Bruno Kreisky, w porozumieniu z przedsiębiorcami, przede wszystkim związanymi z branżą energetyczną, poparty przez związki zawodowe, zdecydował o rozpoczęciu budowy pierwszej w Austrii elektrowni atomowej. Zaplanowano ją w oddalonej o ponad 40 km w kierunku północno-wschodnim od Wiednia miejscowości Zwentendorf an der Donau, która – jak wskazuje jej nazwa – leży nad Dunajem. Odrzucający energetykę jądrową zorganizowali się wówczas w ramach Inicjatywy Austriackich Przeciwników Elektrowni Atomowej (*Initiative Österreichischer AKW-Gegner*), która skupiała mniejsze ugrupowania, głównie o lewicowym profilu. Sprawnie wykorzystano przestrzeń medialną do propagowania własnych poglądów (Romejko 2008: 66).

Sukcesem okazało się ogólnopństwowe referendum z 5 listopada 1978 r. – 50,47% uczestników odrzuciło korzystanie z energetyki jądrowej (Kleindel 1995: 470). Do czasów współczesnych stanowi ona tabu w Austrii. Podobnie jak w odniesieniu do państwowej neutralności, mamy tu do czynienia z ponadpartyjnym konsensusem. Jako przykład można przywołać Wolnościową Partię Austrii (*Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ*), chętnie prezentowaną jako

skrajnie prawicową, której działacze nie zgadzali się na wejście Czech do Unii Europejskiej ze względu na budowę elektrowni jądrowej w Temelínie (Romejko 2007: 160). Do dzisiaj austriaccy politycy gorliwie krytykują „atomowe inicjatywy” w sąsiednich państwach.

Wspomniane wyżej referendum traktuje się jako moment konsolidacji sił społecznych, który doprowadził do powstania partii Zielonych. Jednocześnie okazało się, że gdy zabrakło wspólnego przedmiotu sprzeciwu w postaci elektrowni atomowej, trudno było utrzymać jedność zwalczających jej budowę środowisk. W efekcie w 1982 r. zdecydowano się na stworzenie dwóch niezależnych organizacji o „zielonym” profilu. Były to: Austriacka Lista Alternatywna (*Alternative Liste Österreich, ALÖ*) oraz Zjednoczeni Zieloni Austrii (*Vereinte Grüne Österreichs, VGÖ*). Pierwsza organizacja gromadziła lewicowych działaczy antyatomowych oraz na rzecz Trzeciego Świata, pokoju i kobiet, druga – o profilu mieszczańskim – skupiła się tylko na działaniach antyatomowych. Członkowie *ALÖ* mieli bardziej ambitne plany od tych z *VGÖ*. Na wzór niemieckich Zielonych chcieli wejść do polityki, aby dzięki temu wpływać na zmiany społeczne zgodnie z propagowanymi hasłami, tj. ekologią, solidarnością, demokracją oddolną i wolnością od przemocy. W 1983 r. *ALÖ* i *VGÖ* wystartowały oddzielnie w wyborach do Rady Narodowej (*Nationalrat*), tj. izby niższej austriackiego parlamentu, co przełożyło się na to, że nie udało się im przekroczyć ustawowego progu wyborczego (4%) (Jordan: 1-3).

Sposobnością do podjęcia działań zjednoczeniowych były mające miejsce rok później protesty przeciwko hydroelektrowni na Dunaju w Hainburgu, przy granicy ze Słowacją. Kontestując wcześniej budowę elektrowni atomowej, eksponowano ryzyko związane z tym sposobem pozyskiwania energii w sytuacji awarii oraz problematyczność przechowywania odpadów promieniotwórczych. Intuicje te potwierdziła katastrofa czarnobylska w 1986 r. W przypadku elektrowni w Hainburgu dowodząco, że konsekwencją będzie zniszczenie unikatowego ekosystemu, który w 1996 r. otrzymał zinstytucjonalizowaną formę jako Park Narodowy Łęgów Naddunajskich (*Nationalpark Donau-Auen*) (*Der Weg zum Nationalpark*). W ten sposób zwrócono uwagę, że są cenniejsze wartości niż gospodarka, w tym bezpieczeństwo energetyczne. Perspektywa ta ma obecnie znaczenie w odniesieniu do wykorzystywania energii odnawialnej. Ujawnia się wyraźny opór w stosunku do budowy elektrowni wiatrowych, nowoczesnych sieci przesyłowych energii elektrycznej oraz elektrowni szczytowo-pompowych. Podkreśla się, że wpłyną one negatywnie na środowisko naturalne oraz na wartości estetyczne w postaci ingerencji w krajobraz.

W 1986 r. podjęto działania na rzecz utworzenia jednego ugrupowania partyjnego pod przewodnictwem Fredey Meissner-Blau, która w tym samym roku

bez powadzenia startowała na urząd prezydenta Austrii (Kleindel 1995: 504). Powstałe ugrupowanie otrzymało nazwę Zielona Alternatywa – Lista Fredy Meissner-Balu „ZIELONI” (*Die Grüne Alternative – Liste Freda Meissner-Blau „GRÜNE”*), którą w 1990 r. skrócono do Zielona Alternatywa – Zieloni w Parlamencie (*Die Grüne Alternative – Grüne im Parlament*). W 1993 r. zaczęto używać nazwy Zieloni – Zielona Alternatywa (*Die Grünen – Die Grüne Alternative*) (Jordan: 5).

W 1986 r. w wyborach do Rady Narodowej Zieloni zdobyli 4,82% głosów, co przełożyło się na 8 mandatów. Od tego czasu zasiadają w izbie niższej, systematycznie zdobywając kolejne głosy i miejsca. W wyborach w 2019 r. uzyskali 14% głosów i 26 mandatów w liczącej 183 członków Radzie Narodowej. Ponieważ w czasie wyborów w 2017 r. wystartowało drugie zielone ugrupowanie, tj. Lista Petera Pilza (*Liste Peter Pilz*), Zieloni zdobyli 3,8% głosów i nie przekroczyli ustawowego progu wyborczego. Partia Petera Pilza, dotychczasowego działacza Zielonych, znalazła się zaś w Radzie Narodowej, otrzymując 4,4% głosów. Wypchnięcie Zielonych z Rady Narodowej przełożyło się na wzrost znaczenia pochodzącej z Polski Ewy Ernst-Dziedzic, która wówczas była jednym z dwóch przedstawicieli Zielonych w izbie wyższej austriackiego parlamentu, tj. w Radzie Związkowej (*Bundesrat*). Od 2019 r. pełni ona funkcję posłanki (*Dr. Ewa Ernst-Dziedzic*).

Po wyborach w 2019 r. Zieloni weszli w koalicję z Austriacką Partią Ludową, tworząc gabinet rządowy, który rozpoczął działalność w styczniu 2020 r. Od samego początku funkcję ministerialną w rządzie pełni Leonore Gewessler. Resort, któremu przewodzi, to Ministerstwo Związkowe Ochrony Klimatu, Środowiska, Energii, Mobilności, Innowacji i Technologii (*Bundesministerium für Klimaschutz, Umwelt, Energie, Mobilität, Innovation und Technologie*). Jest to kluczowe ministerstwo, jeśli chodzi o wdrażanie koncepcji energetyki odnawialnej w Austrii. Dysponuje ono niemałym budżetem (*Energie*). Ważnym politykiem, wywodzącym się z szeregów Zielonych, jest prezydent Austrii Alexander Van der Bellen, który w latach 1997-2008 pełnił funkcję rzecznika federalnego (*Bundessprecher*), tj. przewodniczącego partii. Urząd prezydenta sprawuje od 2017 r., obecnie w drugiej kadencji.

Energia odnawialna jako element programu partyjnego Zielonych

Do 2019 r. przedstawiciele Zielonych znajdowali się w szeregach opozycji. Przekładało się to na komfort wypowiedzianych wyrazistych opinii, bez konieczności osadzania ich w realiach politycznych, gospodarczych i społecznych. Po-

niżej przywołano w porządku chronologicznym hasła zawarte w programach prezentowanych przy okazji wyborów do Rady Narodowej oraz do Parlamentu Europejskiego¹. Wskazano także na dwa obszerniejsze dokumenty, tj. program partii z 2001 r. (*Grundsatzprogramm der Grünen*) oraz opracowanie z 2006 r. pt. *Die Grüne Energiewende: Aufbruch ins solare Zeitalter* (tytuł można przetłumaczyć: *Zielony zwrot energetyczny: droga do epoki solarnej*), do którego przygotowania zaproszono grono ekspertów.

W programie wyborczym z 1999 r. skromnie rekomendowano wykorzystanie źródeł energii odnawialnej, w tym biomasy i wiatru (*Kompetent*: 6). Podobnie w programie partyjnym z 2001 r. nie ma zbyt wiele informacji na temat energii odnawialnej. Więcej mówi się o konieczności redukcji nieodnawialnych źródeł energii. Jedynym odnawialnym źródłem energii, na które się wskazuje, jest drewno (*Grundsatzprogramm der Grünen*: 28).

W programie z 2002 r. pojawia się postulat wyłącznego wykorzystania w energetyce źródeł odnawialnych. Jednocześnie przywołuje się ideę stale towarzyszącą aktywności Zielonych, tj. Austrię i Europę bez energetyki jądrowej. Z tego powodu postuluje się rozwiązanie Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (*Österreich braucht*: 4).

W programie z 2006 r. zawarto więcej niż wcześniej informacji dotyczących wykorzystania energii odnawialnej. Wskazano słońce, biomasę, wiatr oraz wodę. Odnosząc się do tej ostatniej, użyto określenia *umweltverträglich*, tj. nieszkodliwa dla środowiska naturalnego, w czym zawiera się sprzeciw Zielonych wobec budowania hydroelektrowni o znacznej mocy. Powyższe stwierdzenie pojawia się w kolejnych programach partyjnych. Postuluje się, aby domy ogrzewane były z wykorzystaniem pelletu, drewna i energii słonecznej (*Zeit für Grün*: 4-5). Ciekawostką jest ujawniająca się specyficzna perspektywa narodowa. Za akceptowane surowce odnawialne, stanowiące podstawę biomasy, uznaje się te, które są obficie dostępne w Austrii, tj. drewno i słomę, odrzuca się zaś te pozyskiwane z upraw, które nie mają tam większego lub żadnego znaczenia. Chodzi tu o oleje: rzepakowy, sojowy i palmowy (*Wen würde unsere Zukunft wählen?:* 6).

W eksperckim opracowaniu z 2006 r. zawarto definicję energii odnawianej. To energia, nazywana również energią regeneracyjną, która pochodzi ze zrównoważonych źródeł, niewyczerpalnych według ludzkich standardów, tj. słońca, wiatru, fal, pływów, prądów oceanicznych, wody, biomasy i geotermii².

¹ Dokumenty te w wersji elektronicznej są dostępne na stronie internetowej: <https://gruene.at/organisation/chronik/>.

² „Auch regenerative Energie genannt, bezeichnet Energie aus nachhaltigen Quellen, die nach menschlichen Maßstäben unerschöpflich sind. Sonnenenergie, Windenergie, Wellene-

Autorzy opracowania krytycznie odnoszą się do energetycznego zapóźnienia, z którym mamy do czynienia w Austrii, gdzie jako źródło energii nadal wykorzystuje się ropę, gaz i węgiel. Ich udział w 2004 r. wynosił odpowiednio 42,7%; 23,1% i 11,9%. Winnymi tej sytuacji są – zadaniem Zielonych – nieudolni politycy z ÖVP i FPÖ (*Die Grüne Energiewende*: 14, 16).

Zwracając uwagę na austriackie źródła energii odnawialnej, wskazuje się, że rocznie pozyskuje się tam 30 mln kubików drewna, z czego 1/3 jest słabej jakości. Postuluje się, aby gorsze pod względem gatunkowym drewno wykorzystywać w celach opałowych. Dodatkowo akcentuje się konieczność wprowadzenia technologii mających na celu oszczędności w wykorzystywaniu energii, co ma owocować zmniejszeniem emisji dwutlenku węgla do atmosfery. Służyć temu mają nowe technologie w budownictwie (m.in. pasywne domy oraz termomodernizacja), samochody zużywające nie więcej niż trzy litry paliwa na 100 km, a najlepiej napędzane silnikami wykorzystującymi produkowaną ekologicznie energię elektryczną. Wspiera się ideę używania biogazu (biometanu) do napędzania autobusów, taksówek oraz pojazdów firmowych³. Sceptycznie spogląda się na silniki wodorowe, jako na technologię, która obecnie jest zbyt droga, aby można było z niej korzystać na masową skalę. Zieloni krytycznie oceniają rozrastanie się miast oraz budowanie osiedli na przedmieściach, gdyż powoduje to zwiększenie ruchu ulicznego (*Die Grüne Energiewende*: 22, 36, 42-43, 48).

W opracowaniu *Die Grüne Energiewende...* zaprezentowano prognozy dotyczące energii odnawialnej na lata 2010-2030. Do 2010 r. energia elektryczna ze źródeł odnawialnych miała stanowić 78%, do 2015 r. – 85%, do 2020 r. – 90%. W produkcji energii elektrycznej dominować mają hydroelektrownie. Postulowano jednocześnie, aby do 2015 r. 2/3 energii używanej do ogrzewania domów i pomieszczeń biurowych pozyskiwać z drewna (pellet i trociny), energii słonecznej, z pomp ciepła i geotermii. Oczekuje się, że do 2050 r. energia odnawialna stanowić będzie 50% zaś do 2100 r. w 100% zużywanej energii (*Die Grüne Energiewende*: 21-22, 25).

Zieloni sygnalizują konieczność zapoznawania Austriaków z ideami dotyczącymi energii odnawialnej już od najmłodszych lat. Służyć temu ma szkolnictwo, które obecnie nie jest jednak do tego zadania przygotowane. Nieodzwonne

nergie, Gezeitenenergie, Energie der Meeresströmungen, Wasserkraft, Biomasse, Geothermie“.
Zob. *Die Grüne Energiewende*: 56. W dokumentach wydawanych przez Zielonych określenie *Geothermie* jest używane zamiennie z *Erdwärme*.

³ Powyższy pomysł okazał się technologicznym ślepym zaułkiem. Obecnie w Austrii działa pięć stacji paliwowych, w których dostępny jest biometan; zob. *Für Grünes Gas*.

jest więc dokonanie reform obejmujących przede wszystkim wprowadzenie nowych treści do podręczników oraz zaangażowanie nauczycieli i uczniów w projekty klimatyczne (tamże: 50).

W wydawanych później programach wyborczych obserwuje się zachowanie dotychczasowej linii w odniesieniu do energii odnawialnej, pojawiają się także nowe idee. Wyraża się oczekiwanie, że Austria oraz Unia Europejska będą wspierać tych, którzy wykorzystują odnawialne źródła energii, a jednocześnie ci, którzy na tym polu mają zaległości, a których określa się mianem „grzeszników klimatycznych” (*Klimasünder*), będą dyscyplinowani w ramach systemu podatkowego (*Pläne*: 11). W relatywnie długim, bo liczącym 136 stron, programie partyjnym z 2013 r., wskazano „energetyczną wizję” Zielonych. Odnawialne źródła energii mają w ciągu 15 lat stanowić 100% podstawy produkcji energii elektrycznej, w ciągu 25 lat ma z nich w 100% pochodzić ciepło, a w ciągu 35 lat mają być w 100% używane w silnikach samochodowych. Planuje się, że statki i samoloty będą napędzane silnikami wodorowymi (*Mutig für Europa*: 8). Z jednej strony ma się to przełożyć na ochronę środowiska, z drugiej – rezygnując z zakupu ropy naftowej w Arabii Saudyjskiej i gazu w Rosji – na wsparcie rodzimej gospodarki. Nie tłumaczy się jednocześnie, skąd pozyskiwane będzie paliwo wodorowe. Z perspektywy przeciętnego konsumenta znaczące ma być obniżenie kosztów pozyskiwania energii (*Saubere Umwelt*: 11).

W programie z 2019 r., który ogłoszono przed wyborami do Parlamentu Europejskiego, w kontekście energii odnawialnej pojawiła się kwestia redukcji emisji dwutlenku węgla, utożsamianego tam z pojęciem gazu cieplarnianego. Postulowano, aby w państwach unijnych obniżyć emisję dwutlenku węgla o 55% do 2030 r. oraz aby w 2050 r. osiągnąć pod tym względem neutralność. Droga do tego wiedzie przez coraz powszechniejsze wykorzystanie energii odnawialnej. Stwierdzono: „Nasza ścieżka sukcesu w zakresie ochrony klimatu przewiduje zwiększenie udziału energii odnawialnej do 45% do 2030 r. i osiągnięcie 100% do 2050 r. Jest to jedyny sposób, w jaki Europa może odegrać swoją rolę w powstrzymaniu kryzysu klimatycznego i utrzymaniu globalnego ocieplenia znacznie poniżej dwóch stopni”⁴ (*Mutig für Europa*: 6).

⁴ „Unser Klimaschutz-Erfolgspfad sieht vor, den Anteil erneuerbarer Energie bis 2030 auf 45% zu heben und bis 2050 100% zu erreichen. Nur so kann Europa seinen Beitrag leisten, um die Klimakrise einzudämmen und die globale Erhitzung deutlich unter 2 Grad zu halten“.

Leonore Gewessler i EAG-Paket

W styczniu 2020 r. Zieloni utworzyli razem z ludowcami koalicyjny rząd, w którym tekę ministra ochrony klimatu, środowiska, energii, mobilności, innowacji i technologii objęła Leonore Gewessler. Pomimo że zmieniali się premierzy (Sebastian Kurz, Alexander Schallenberg i Karl Nehammer), pełni tę funkcję do dzisiaj.

Gewessler pochodzi ze wschodniej Styrii. Ma wykształcenie politologiczne (licencjat na Uniwersytecie Wiedeńskim, 2012). W odniesieniu do kariery zawodowej, chętnie informuje się o jej pracy na rzecz wiedeńskiego samorządu (2006-2008) oraz dwóch fundacji (w Brukseli i Wiedniu – odpowiednio w latach 2008-2014 i 2014-2019), w których zajmowała się zrównoważonym rozwojem miast. W czerwcu 2022 r. wybrano ją na funkcję zastępcy rzecznika federalnego Zielonych (*Leonore Gewessler B*; por. *Leonore Gewessler A*).

Jako minister Leonore Gewessler postawiła sobie za cel uniezależnienie Austrii od rosyjskiego gazu, m.in. poprzez promowanie, nierzadko sięgając po przymus natury fiskalnej, odnawialnych źródeł energii oraz rezygnację przez Austriaków z transportu prywatnego na rzecz publicznego w ramach programu nazwanego *Biletem Klimatycznym (Klimaticket)*, który kosztuje 1095 euro za rok i obejmuje zasięgiem całą Austrię⁵. Pomysł ten przyjęto bez większego entuzjazmu. Zwracano m.in. uwagę na wysokie koszty realizacji programu, na przepełnione pociągi oraz na regiony, do których nie dociera transport publiczny. Niechęć Gewessler do transportu prywatnego odbiła się w podwyższeniu podatku konsumpcyjnego (*Normverbrauchsabgabe, NoVA*), płaconego podczas rejestracji nowego lub pochodzącego z importu pojazdu mechanicznego. Jego wysokość zależy od ilości zużywanego paliwa. Do tego można dodać inne podatki, wprowadzone z inicjatywy Gewessler, które powiązano z ekologią (tzw. *Ökosteuer*) (Linsinger).

Decyzją Leonore Gewessler, która była mocno krytykowana m.in. przez socjaldemokratę Michaela Ludwiga, burmistrza Wiednia i prezydenta landu Wiedeń, było zamknięcie w grudniu 2021 r. projektu budowy liczącego 8,2 km Tunelu Lobau, który miał przebiegać pod Parkiem Narodowym Łęgów Nadnadaunajskich i jako taki stanowić ważny element wschodniej obwodnicy Wiednia. Gewessler odwoływała się do opinii ekspertów, których zdaniem tunel nie

⁵ Zob. *KlimaTicket*, www.klimaticket.at (27.09.2023). Wcześniej używano nazwy *1-2-3-Ticket*, w której odbija się założenie, że za bilet obejmujący jeden land płaci się 1 euro dziennie (365 euro rocznie), za obejmujący dwa landy – dwukrotność tej sumy, zaś za bilet na całą Austrię – trzykrotność.

byłby zbyt intensywnie wykorzystany oraz że zaprojektowano go niezgodnie z obecnie obowiązującymi trendami związanymi z ochroną klimatu (por. Buława 2021: 61-69).

Leonore Gewessler szczególnie zaangażowała się w działania mające na celu oparcie austriackiej energetyki na źródłach odnawialnych. Służyć temu ma ustawa o wdrażaniu energii odnawialnej, tzw. *EAG-Paket (Erneuerbaren-Ausbau-Gesetzespaket)*, opublikowana we wrześniu 2020 r., a zaakceptowana przez Radę Narodową w lipcu 2021 r. (*Erneuerbaren-Ausbau-Gesetzespaket 2021: 1-101*). Jedynie przedstawiciele *FPÖ* byli jej przeciwni. W liczącym 101 stron dokumencie zawarto harmonogram wdrażania w Austrii energetyki opartej na źródłach odnawialnych. Przewiduje się, że w 2030 r. 100% energii elektrycznej będzie wytwarzana z wykorzystaniem takich źródeł. Planuje się zwiększenie rocznej produkcji energii elektrycznej o 27 TWh w stosunku do 2020 r. Z tego 11 TWh ma pochodzić z fotowoltaiki, 10 – z wiatru, 5 – z wody i 1 – z biomasy. Ogniwa fotowoltaiczne mają być zainstalowane na milionie dachów. Roczne subwencje na ten cel mają wynieść 1 mld euro – 10 mld na dekadę.

W *EAG-Paket* chwali się Austrię, że w przestrzeni unijnej należy do państw sprawnie wdrażających technologie związane z energią odnawianą oraz że do 2040 r. planuje się tam pełną neutralność klimatyczną (*Klimaneutralität*). Jednocześnie nie formułuje się, na czym ma polegać neutralność klimatyczna (tamże: 5-6). Definiuje się natomiast pojęcie energii ze źródeł odnawialnych (*Energie aus erneuerbaren Quellen; Energie aus erneuerbaren Energieträgern; erneuerbare Energie*). To energia, która jest pozyskiwana z odnawialnych, niekopalnych źródeł energii, tj. wiatrowa, słoneczna (kolektory i panele słoneczne), geotermalna, pozyskiwana z otoczenia, pływów, fal i inna energia oceaniczna, energia wodna oraz z biomasy, z gazu produkowanego z odpadów i ścieków, biogazu i gazu odnawialnego⁶ (tamże: 7).

Ciekawa, a zarazem mogąca wywołać pewien niepokój społeczny jest zawarta w *EAG-Paket* propozycja budowy wspólnot energii odnawialnej (*Erneuerbare-Energie-Gemeinschaften*), które mają polegać na tworzeniu kolektywów (komun) producentów i konsumentów energii odnawialnej, przede wszystkim tej pochodzącej z fotowoltaiki. Dzięki temu uniknie się budowania centralnych magazynów energii elektrycznej oraz przesyłania jej na odległość, z czym wiązałyby się starty (tamże: 41-42). Może jednak to służyć do kontroli kon-

⁶ „Energie aus erneuerbaren, nichtfossilen Energiequellen, das heißt Wind, Sonne (Solarthermie und Photovoltaik), geothermische Energie, Umgebungsenergie, Gezeiten-, Wellen- und sonstige Meeresenergie, Wasserkraft und Energie aus Biomasse, Deponiegas, Klärgas, Biogas und erneuerbarem Gas“.

sumpcyjnych preferencji obywateli oraz wywierania presji na dokonanie przez nich „słusznego” wyboru, dzięki któremu ich udziałem stanie się – określenie za Gewessler – „szczęście klimatyczne” (*Klimagluck*). Mamy tu do czynienia z wyraźnym odejściem od wyznawanej dotychczas przez Zielonych zasady „demokracji oddolnej” (*Basisdemokratie*), której głównym założeniem jest udział obywateli w procesach decyzyjnych na jak najliczniejszych poziomach (tamże: 8-9). Ponieważ Zieloni są uwrażliwieni na piękno krajobrazu, nie powinno dziwić ich poparcie dla idei podziemnych sieci przesyłowych energii elektrycznej (*Erdkabel; Erdverkabelungen*). Na razie mamy jednak do czynienia z fazą testową (tamże: 41-42).

Od wpływu instalowanych urządzeń fotowoltaicznych na środowisko przyrodnicze uzależnia się partycypację finansową władz w ich budowie. Jeśli stoją one w miejscach, które nie zasłaniają ziemi użytkowej, to może ona wynieść maksymalnie 30%. Jeśli zasłaniają ziemię użytkową, to maksymalna subwencja może wynieść 25%. Jeśli mamy do czynienia z innowacyjnymi urządzeniami, przewiduje się jej podwyższenie nawet do 45% (tamże: 27).

Jako interesujący komentarz do *EAG-Paket* można przywołać dyskusję z 16 września 2020 r., w której uczestniczyła Leonore Gewessler. Zaproszeni goście wyrażali przekonanie, że nie ma alternatywy dla energii odnawialnej i dlatego państwo austriackie powinno w tym kierunku bez wahania podążać. Gewessler chwaliła, że państwo zainwestuje w energetykę odnawialną w ciągu najbliższych 10 lat 10 mld euro, co przełoży się na dodatkowe inwestycje w wysokości 30 mld euro (*Trendforum*)⁷.

Pojawiały się głosy tonujące entuzjazm. Zwracano uwagę, że Austria jest pod względem technologicznym niezależna jedynie w odniesieniu do hydroelektrowni. W innych obszarach jest uzależniona od zagranicznych producentów, w tym w energetyce solarnej, w której niedawno zajmowała przodującą pozycję. Obrazowo odniósł się do tego Georg Knill, prezydent Zrzeszenia Austriackiego Przemysłu (*Vereinigung der Österreichischen Industrie*). Wskazał, że aby dzięki fotowoltaice osiągnąć postulowaną liczbę 11 TWh, niezbędne jest zainstalowanie w każdej gminie, których w Austrii jest ponad 2 tys., zestawu paneli słonecznych o powierzchni odpowiadającej jednemu boisku do piłki nożnej. Dodatkowo należy postawić ok. 1 tys. nowych elektrowni wiatrowych o wysokości 150 m lub wyższych oraz zbudować przynajmniej pięć nowych hydroelektrowni o wielkości analogicznej do działającej we wschodnim Wiedniu hydroelektrowni Freudenu. Knill podkreślał, że budowa tych hydroelektrow-

⁷ Interesujący jest fakt, że wyłączono możliwość komentowania zamieszczonej audycji.

ni jest możliwa, lecz 10 lat to zbyt krótki czas, szczególnie w sytuacji, gdy austriaccy urzędnicy nie spieszą się z wydawaniem stosownych zezwoleń (tamże).

Problemem jest także opór niektórych krajów związkowych wobec partycypacji w infrastrukturze energetycznej opartej na energii odnawialnej. Np. w Salzburgu, Tyrolu i Vorarlbergu nie zainstalowano do tej pory ani jednej elektrowni wiatrowej (*Regionale Verteilung der Windkraft*). Nie wyraża się także zgody na budowę „wrogich naturze” elektrowni szczytowo-pompowych, służących magazynowaniu energii elektrycznej (por. Kaunertal Erklärung 2022).

Leonore Gewessler jest przekonana, że jako minister jest w stanie przełamać urzędniczy oraz społeczny opór, aby osiągnąć zamierzone cele. Akcentuje, że chce przekonać osoby prywatne, jak i przedsiębiorców do inwestowania w energetykę opartą na źródłach odnawialnych i to w sytuacji, gdy związana jest z tym konieczność ponoszenia wysokich kosztów, a nie oszczędności, które w 2006 r. jako partia opozycyjna obiecywali Zieloni (por. *Zeit für Grün*). Gewessler oczekuje akceptacji takich działań, a jednocześnie nie boi się stosować niezbędnych środków przymusu (*Trendforum*). W tym nastawieniu odbija się jej charakter – „niby jest powściągliwa, ale rządzi twardo”. Wolfgang Rosam, austriacki specjalista od *public relations* i lobbysta, sygnalizuje widoczną u niej „...doskonałą szkołę jezuickiej dialektyki – przyjazna w obejściu, bezwzględna, jeśli chodzi o konkrety”⁸ (Linsinger).

Zakończenie

Austriaccy Zieloni są partią, która propaguje wykorzystanie w gospodarce i przestrzeni prywatnej energii odnawialnej. Powstała ona bazie oddolnego ruchu o profilu ekologicznym, który skupił się wokół dwóch protestów, tj. przeciw budowie elektrowni atomowej w Zwentendorf an der Donau oraz hydroelektrowni w Hainburgu. W protestach tych zawierała się perspektywa, która w kolejnych dekadach towarzyszyła Zielonym – kwestionowanie energetyki jądrowej oraz uwrażliwienie na kwestie ekologiczne, w tym na piękno krajobrazu, dla którego zagrożeniem są budowle o pokaźnej wielkości. Do 2019 r. Zieloni na poziomie federalnym w Austrii znajdowali się w opozycji, co przekładało się na brak potrzeby weryfikowania wygłaszanych przez nich haseł z codzienną praktyką. Analizując ich programy partyjne oraz wyborcze można dostrzec dezaktualizowanie się niektórych postulatów. Ciekawostką

⁸ „...perfekte jesuitische Dialektikschulung: freundlich im Auftreten, knallhart in der Sache“.

jest to, że Zieloni jako partia lewicowa w sprawie energii odnawialnej zajmują pozycje narodowe. Aprobują te technologie oraz surowce, które są dostępne w Austrii, a te, które zajmują w tamtejszej gospodarce pozycję niszową, traktują jako nieakceptowalne z ekologicznego punktu widzenia. Wdrażanie technologii opartych na energii odnawialnej nabrało tempa w momencie wejścia Zielonych do rządu federalnego. Z jednej strony pojawiły się przepisy promujące budowę infrastruktury związanej z wykorzystaniem energii odnawialnej, z drugiej zaś podejmuje się działania mające na celu zmuszenie obywateli do popierania projektów rządowych. Stosowany wobec „grzeszników klimatycznych” przymus jest różnorodny, najczęściej natury fiskalnej. Rekomenduje się działania o charakterze wychowawczym oraz kontrolnym. Przemawia się do wyobraźni, używając „niebotycznych” liczb, np. gdy mówi się o milionie dachów z zainstalowanymi urządzeniami fotowoltaicznymi czy miliardowych dotacjach. Jest paradoksem, że z upowszechnieniem wykorzystania energii odnawialnej wiąże się konieczność odejścia od „zielonych ideałów”. Budując hydroelektrownie i elektrownie szczytowo-pompowe wyraźnie ingeruje się w naturę. Podobne skutki ma instalowanie linii przesyłowych wysokiego napięcia oraz turbin wiatrowych. Konsekwencją przymusu inwestowania w nowe technologie energetyczne, w tym w ramach gospodarstw domowych, jest sprzeniewierzenie zasadzie demokracji oddolnej, polegającej na partycypowaniu w procesie decyzyjnym przez szerokie masy społeczne. Bagatelizowane jest pytanie o realizowalność zaprezentowanych projektów – z jednej strony może nie wystarczyć czasu, z drugiej zagrożeniem jest opór ujawniający się na poziomie landów.

Bibliografia

- Buława P. (2021), *Lobau Autobahn: the last highway in Austria?*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach”, nr 13: 61-69 (DOI 10.54264/0007).
- Der Weg zum Nationalpark*, <https://www.donauauen.at/wissen/geschichte/kurzfassung> (dostęp: 23.09.2023).
- Die Grüne Energiewende: Aufbruch ins solare Zeitalter*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 23.09.2023).
- Dr. Ewa Ernst-Dziedzic*, <https://www.parlament.gv.at/person/87146?selectedtab=PLENUM> (dostęp: 23.09.2023).
- Energie*, <https://www.bmk.gv.at/themen/energie.html> (dostęp: 23.09.2023).
- Erneuerbaren-Ausbau-Gesetzspaket – EAG-Paket* (2021), „Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich“, nr 150: 1-101.
- Für Grünes Gas steht alles bereit*, <https://www.gruenes-gas.at/themen/gruenes-gas-nutzt-bestehende-netze-und-anlagen/fuer-gruenes-gas-steht-alles-bereit/> (dostęp: 12.10.2023).

- Gewessler plant teuren Zwangsaustausch von Heizungen*, https://youtu.be/q0B_G7_dsJU (dostęp: 15.06.2023).
- Grundsatzprogramm der Grünen*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 23.09.2023).
- Jordan G., *Die Grüne Alternative: woher sie kommt. Kurzer Abriss über die Vorgeschichte bis zum Einzug der Grünen in den österreichischen Nationalrat 1986*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 16.06.2023).
- Kaunertal Erklärung 2022*, <https://www.fluessevollerleben.at/kaunertal/erklarung/> (dostęp: 27.09.2023).
- Kleindl W. (1995), *Österreich. Daten zur Geschichte und Kultur*, Wien.
- KlimaTicket*, www.klimaticket.at (dostęp: 27.09.2023).
- Kompetent. Engagiert. Grüne Positionen für eine neue Politik*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 27.09.2023).
- Leonore Gewessler, BA (A)*, <https://www.meineabgeordneten.at/Abgeordnete/leonore.gewessler> (dostęp: 26.09.2023).
- Leonore Gewessler, BA (B)*, <https://www.parlament.gv.at/person/5653> (dostęp: 26.09.2023).
- Linsinger E., *Leonore Gewessler: Diese Frau verändert unser Leben*, <https://www.profil.at/oesterreich/leonore-gewessler-zwischen-hoffnungstraegerin-und-hassfigur/401902972> (dostęp: 16.06.2023).
- Mutig für Europa. Wahlprogramm*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 29.09.2023).
- Österreich braucht jetzt die Grünen. Das Wahlprogramm*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 29.09.2023).
- Pläne. Projekte. Visionen. Europawahl 2014*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 29.09.2023).
- Pruckner O. (2005), *Eine kurze Geschichte der Grünen. Ereignisse, Persönlichkeiten, Jahreszahlen*, Wien.
- Regionale Verteilung der Windkraft*, <https://positionen.wienenergie.at/grafiken/windkraft-bundeslander/> (dostęp: 27.09.2023).
- Romejko A. (2007), *Austriacka polityka wobec mniejszości narodowych i religijnych*, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” nr 4: 154-169.
- Romejko A. (2008), *Polityka austriackich Zielonych w kwestii kobiet*, „Studia Gdańskie” nr 22: 65-80.
- Saubere Umwelt. Saubere Politik. Wahlprogramm der grünen Nationalratswahl 2013*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 29.09.2023).
- Trendforum: Das Erneuerbaren-Ausbau-Gesetz*, 16. September 2020, https://youtu.be/miAzBUv0_-s (dostęp: 15.06.2023).
- Wen würde unsere Zukunft wählen? Wahlprogramm der Grünen Nationalratswahl 2019*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 27.09.2023).
- Zeit für Grün. Das Grüne Programm*, <https://gruene.at/organisation/chronik/> (dostęp: 27.09.2023).

Dr hab. Adam Romejko, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego (adam.romejko@ug.edu.pl)

Słowa kluczowe: Austria, energia odnawialna, Leonore Gewessler, Zieloni

Keywords: Austria, renewable energy, Leonore Gewessler, Greens

Abstract

Today, ecology, including renewable energy, holds significant importance and there is an abundance of social and political organisations addressing this matter. One of them is the Green party, which has been active in Austria for several decades. The aim of the article is to discuss the role of the Greens in the deployment of renewable energy in Austria. The article's research hypothesis posits that the Austrian Greens differ from other political groups in Austria regarding renewable energy issues. To verify the hypothesis, the following research questions were formulated: 1. What does the history of the Austrian Greens look like? 2. How did the Greens enter politics? 3. What concepts about renewable energy are included in the Greens' electoral programmes? 4. How have they been implemented in everyday life since the Greens entered into government coalition with the People's Party? 5. What part does Minister Leonore Gewessler play in this process? 6. What flaws in the Greens' environmental policy can be identified? In preparing the article, methods typical of political science research were used, such as formal-legal analysis and the historical method.

In conclusion, it can be stated that the Greens, as an opposition party, openly shared their ideas on renewable energy. Their arrival in government brings, on the one hand, the opportunity to put those ideas into practice and, on the other, the necessity to confront the existing reality. Due to the 'political realignment', the Greens have compromised their previous principles, such as grassroots democracy, and have consented to substantial environmental interference. The last concern involves constructing the facilities required to produce and store renewable energy on an industrial scale.